

NORGES HØYESTERETT

Den 26. juni 2014 avsa Høyesterett dom i

HR-2014-01360-A, (sak nr. 2014/625), straffesak, anke over dom,

A

(advokat Arild Dyngeland)

mot

Den offentlige påtalemyndighet

(førstestatsadvokat Eirik Stolt-Nielsen)

S T E M M E G I V N I N G :

(1) Dommer **Indreberg**: Saken gjelder spørsmålet om et underslag begått av fornærmedes støttekontakt er grovt, og om det er grunnlag for å anvende samfunnsstraff.

(2) Bergen tingrett avsa 6. november 2013 dom med slik domsslutning:

"A, født 00.00.1962, dømmes for overtredelse av straffeloven § 255 jf § 256 til straff av fengsel i 90 – nitti – dager hvorav 45 – førtifem – dager gjøres betinget med en prøvetid på 2 – to – år, jfr straffeloven §§ 52-54.

A dømmes til å betale X kommune erstatning med kr. 132.000 – kroner etthundreogtrettitotusen00/100 – innen 2 – to – uker etter dommens forkynnelse.

Saksomkostninger idømmes ikke."

(3) Domfelte anket til lagmannsretten. Anken gjaldt bevisbedømmelsen, lovanvendelsen, saksbehandlingen og straffutmålingen. Domfelte begjærte også ny behandling av det sivile rettskravet.

(4) Gulating lagmannsrett avsa 6. mars 2014 dom med slik domsslutning:

"1. A, f. 00.00.1962, dømmes for forbrytelse mot straffeloven § 255, jf § 256 til en straff av fengsel i 60 dager, hvorav fullbyrdingen av 30 dager utsettes med en prøvetid på 2 – to – år og ellers på vanlige vilkår, jf straffeloven §§ 52-54.

**2. A, f. 00.00.1962, dømmes til å betale kr. 78.918 –
kronersyttiåttetusennihundreogatten – til X kommune innen 2 – to – uker
etter forkynnelsen av denne dommen."**

- (5) Domfelte har anket til Høyesterett. Anken gjelder lovanvendelsen og straffutmålingen.
- (6) *Jeg er kommet til at anken ikke fører fram.*
- (7) Ved lagmannsrettens dom er A funnet skyldig i grovt underslag, jf. straffeloven § 255 jf. § 256. Saksforholdet er følgende:
- (8) A er utdannet hjelpepleier, men har i en årrekke hatt oppdrag som støttekontakt i X kommune. En av dem hun har vært støttekontakt for, er B, som er født i 1945, psykisk utviklingshemmet og til dels avhengig av rullestol.
- (9) Sommeren 2011 ble kommunen oppmerksom på at B skyldte husleie for flere måneder fordi det ikke hadde vært midler å trekke fra hennes bankkonto. Undersøkelser ble iverksatt, og det kom for en dag at det ved en rekke tilfeller var overført midler fra Bs til As konto. Kommunen politianmeldte forholdet 25. oktober 2011.
- (10) Etter først å ha fått fullmakt av B til å disponere hennes konto, har A via nettbank i løpet av perioden 23. mars 2010 til 26. juli 2011 totalt overført 179 000 kroner fra Bs til sin konto.
- (11) Det er på det rene at A har brukt en del av de overførte midlene til å betale regninger for B og til å ta ut kontanter som hun har gitt til B eller brukt til utlegg i Bs interesse. Hvor stor andel av det overførte beløpet dette gjelder, har det ikke vært mulig å få sikre opplysninger om. I tiltalebeslutningen er det lagt til grunn at A har brukt anslagsvis 132 000 kroner til egne formål. Tingretten la dette til grunn. Lagmannsretten kom imidlertid til at det ut fra prinsippet om at rimelig tvil skal komme tiltalte til gode, må legges til grunn at kontantuttak A har foretatt dagen før eller samme dag som samværene med B, har kommet B til gode. Lagmannsretten konkluderte derfor med at det beløp A forsettlig og med vinnings hensikt har underslått, er 78 918 kroner.
- (12) A gjør gjeldende at det er uriktig å anse dette underslaget som grovt.
- (13) Etter straffeloven § 256 beror det på en samlet vurdering om et underslag er grovt. Blant de forhold som særlig skal vektlegges ved vurderingen, er om verdien av det underslåtte er betydelig, og om underslaget er begått ved brudd på den særlige tillit som følger med en stilling eller virksomhet.
- (14) Høyesterett kom i Rt. 2006 side 853 til at et underslag på 102 000 kroner måtte klassifiseres som grovt, men at det ikke lå langt over terskelen. Bortsett fra varigheten – underslagene hadde pågått over en periode på åtte måneder – var det ikke andre forhold enn beløpets størrelse som talte for å anse underslaget som grovt.
- (15) As underslag utgjør i underkant av 4/5 av dette beløpet. Fra forholdet i 2006-dommen ble begått til tidsrommet vår sak gjelder, har det dessuten skjedd en verdiutvikling, noe som blant annet illustreres ved at folketrygdens grunnbeløp har økt med omtrent 20 000

kroner. Beløpets størrelse er derfor neppe i seg selv tilstrekkelig til å anse As underslag som grovt.

- (16) Som lagmannsretten mener jeg imidlertid at As underslag representerer et brudd på den særlige tillit som fulgte med hennes stilling. Hun utnyttet sin posisjon som støttekontakt til å forsyne seg av midlene til den hun skulle støtte. Både overfor B og kommunen er dette et alvorlig tillitsbrudd.
- (17) Det bidrar også til å gjøre forholdet grovt at A fikk B til å ta opp et forbrukslån på 20 000 kroner, som – på samme måte som de øvrige midler – for en del ble brukt av A til egne formål. Jeg vektlegger også at As pengeoverføringer gjorde at det ikke var midler på Bs konto til dekning av regninger. A har altså også utsatt B for risiko for velferdstap.
- (18) Jeg finner det på denne bakgrunn ikke tvilsomt at forholdet må anses som grovt underslag.
- (19) Det neste spørsmålet blir om det kan anvendes samfunnsstraff.
- (20) Vilkårene for å idømme samfunnsstraff i stedet for fengselsstraff fremgår av straffeloven § 28 a. Det springende punktet her er om hensynet til staffens formål taler mot en reaksjon i frihet, jf. straffeloven § 28 a første ledd bokstav b.
- (21) Høyesteretts klare utgangspunkt har lenge vært at allmennpreventive hensyn må føre til at grovt underslag skal straffes med ubetinget fengsel, se Rt. 2006 side 853 avsnitt 15. Det åpnes likevel for bruk av samfunnsstraff i særlige tilfeller, og som det blant annet fremgår av den samme dommens avsnitt 17, er nok terskelen noe senket etter lovendringen i 2006. Dette synes bekreftet i Rt. 2007 side 1043.
- (22) Domfelte har gjort gjeldende at det på samme måte som i saker om trygdebedrageri, bør ligge an til samfunnsstraff der det underslåtte beløpet ikke overstiger folketrygdens grunnbeløp på gjerningstidspunktet, se Rt. 2008 side 1386. Per 1. mai 2010 var grunnbeløpet 75 641 kroner, og per 1. mai 2011 var det 79 216 kroner. Underslaget tilsvarende altså omtrent grunnbeløpet.
- (23) Det kan hevdes at når man kan anvende samfunnsstraff ved trygdemisbruk av et visst omfang, må slik straff også være forenlig med straffens formål ved andre typer økonomisk kriminalitet av tilsvarende omfang, siden trygdemisbruk er en forbrytelse hvor allmennpreventive hensyn gjør seg særlig sterkt gjeldende. Da ser man imidlertid bort fra at ved grovt underslag vil det – der det ikke dreier seg om et større beløp – være andre forhold som gjør forholdet grovt. Dermed blir overføringsverdien av sakene om trygdemisbruk begrenset. Til dette kommer at også i saker hvor stillingen som helse- eller omsorgsarbeider gir mulighet til å forgripe seg på den hjelpetrengendes midler, gjør hensynet til allmennprevensjon seg gjeldende med betydelig styrke. Riktignok er det ikke som ved trygdemisbruk tale om et upersonlig offer, noe som kan senke den moralske sperren mot forbrytelsen. Men det dreier seg om en situasjon der offeret er prisgitt hjelpen, hvor fristelsen kan være stor og skadevirkningene i verste fall ødeleggende.
- (24) Ved denne formen for grovt bedrageri må det derfor kreves mer for å anvende samfunnsstraff enn at beløpet ikke overskrider folketrygdens grunnbeløp.

- (25) Domfelte har anført at flere forhold gjør at samfunnsstraff uansett er anvendelig her.
- (26) For det første mener hun at hennes tilståelse må få betydning. Det er på det rene at domfelte i politiavhør ikke har gjort noe forsøk på å nekte for at hun har overført Bs penger til seg – også i en periode før den politiet til å begynne med var kjent med – eller at hun har brukt en del av midlene til egne formål. Hun har også overlevert til politiet de dokumentene hun hadde. Hun har imidlertid ikke hatt noe gjennomført system som viser hvor mye hun har brukt på B og hvor mye hun har brukt på seg selv, og under henvisning til at hun ikke husker, har hun forklart lite om det i avhør. Hvorvidt dette skyldtes manglende vilje, slik aktor har hevdet, eller at hun faktisk ikke husker mer, er vanskelig å si. Lagmannsretten har tatt hensyn til domfeltes erkjennelse, men har tillagt den mindre betydning fordi det har vært nødvendig å behandle saken med meddomsrett med full bevisføring i to instanser, og erkjennelsen har hatt lite å si bevismessig. I lys av at forholdet ble oppdaget av kommunen, og at pengeoverføringen fremgikk av kontoutskrifter, kan erkjennelsen vanskelig veie tungt ved avgjørelsen av om samfunnsstraff skal anvendes.
- (27) For det andre har domfelte lagt fram en psykologerklæring hvor det fremgår at hun behandles for posttraumatisk stresslidelse etter en meget vanskelig barndom. Det fremgår videre at hun har hatt depresjoner, men at det ikke foreligger symptomer på pågående depresjon. Lagmannsretten har fremhevet hennes meget krevende oppvekst, uten at den har funnet at det tilsier anvendelse av samfunnsstraff. Jeg er enig i det.
- (28) Videre har domfelte pekt på at autorisasjonen som hjelpepleier er trukket tilbake. I Høyesteretts praksis er slike følger av straffbare handlinger ikke vektlagt, se Rt. 2013 side 193 avsnitt 30. For domfelte har tap av autorisasjonen, iallfall i hennes nåværende situasjon, uansett begrenset betydning. Hun har ikke utøvd yrket som hjelpepleier utover en kort periode etter at hun ble ferdig utdannet i 2001.
- (29) Det siste som er anført, er at sakens behandlingstid tilsier bruk av samfunnsstraff. Det er nå gått to år og åtte måneder siden forholdet ble anmeldt til politiet. I seg selv er ikke det nødvendigvis lang tid, og det er ikke noe å si på fremdriften i domstolene. Saken lå imidlertid ubehandlet hos politiet i en periode på vel åtte måneder etter den innledende etterforskningen, og videre etterforskning skjedde først etter at domfelte hadde purret på saken. Etter at hun var avhørt på nytt, ble saken forgjeves forsøkt pådømt som tilståelsessak – noe som førte til ytterligere forsinkelse. Særlig liggetiden er kritikkverdig og må få virkning for straffutmålingen. Jeg antar likevel, som lagmannsretten, at det i lys av den samlede saksbehandlingstid skal mer til for at Den europeiske menneskerettskonvensjon artikkel 6 er krenket. Og jeg er også kommet til at heller ikke tidsbruken er tilstrekkelig til å begrunne samfunnsstraff.
- (30) Påtalemyndigheten har nedlagt påstand om å skjerpe straffen til fengsel i 90 dager hvorav 45 dager skal gjøres betinget med en prøvetid på to år. Etter en samlet vurdering – hvor det blant annet blir lagt vekt på tidsbruken – finner jeg at den straff lagmannsretten har utmålt, er passende.
- (31) Jeg stemmer for denne

D O M :

Anken forkastes.

(32)	Kst. dommer Kaasen:	Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
(33)	Dommer Bull:	Likeså.
(34)	Dommer Tønder:	Likeså.
(35)	Dommer Skoghøy:	Likeså.
(36)	Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne	

D O M :

Anken forkastes.

Riktig utskrift bekreftes: